

Editorial

Ως σημαντική επιτυχία της Χώρας μας παρουσίασαν τόσο ο διεθνής όσο και ο εγχώριος τύπος την πρόσφατη απόφαση του Βρετανού διαχειριστή ενός ισχυρού hedge fund να μεταφέρει τη φορολογική του κατοικία στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τα σχετικά δημοσιεύματα, η περσινή απόφαση της κυβέρνησης των Εργατικών να καταργήσει το ευνοϊκό φορολογικό καθεστώς των «non doms», δηλαδή των Βρετανών επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό, προκάλεσε τη φορολογική μετανάστευση αρκετών δισεκατομμυριούχων. Όπως κάθε μορφή φυγής, έτσι και αυτή δεν μπορεί παρά να συνοδεύεται από την αναζήτηση νέων, και πιο ελκυστικών, προορισμών. Βασικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού αποτελεί ο αδιάκοπος ανταγωνισμός μεταξύ των κρατών με σκοπό τη διαμόρφωση του πλέον φιλοεπενδυτικού περιβάλλοντος. Σύμφωνα με τους όρους του παιχνιδιού, κάθε παίκτης δέχεται αφενός να μειώσει τα έσοδά του και αφετέρου να παρακάμψει τις αρχές της φορολογικής δικαιοσύνης, προκειμένου να λάβει ως αντάλλαγμα την πραγματοποίηση επενδύσεων στην επικράτειά του. Σε αυτήν τη διεθνή κονίστρα, που επιβεβαιώνει emphatica την πρωτοκαθεδρία της οικονομίας έναντι της πολιτικής, είναι κοινό μυστικό ότι η Χώρα μας καταγράφει εσχάτως αξιοσημείωτες επιδόσεις. Γι' αυτόν τον λόγο, άλλωστε, στο πλαίσιο του law shopping, δηλαδή της επιλογής μιας έννομης τάξης με γνώμονα τα προνόμια που προσφέρει στις μεγάλες επιχειρήσεις, ο τρίτος μεγαλύτερος Βρετανός φορολογούμενος προτίμησε την καταβολή ενός χαμηλού κατ' αποκοπή ποσού στην Ελλάδα από την επιβάρυνσή του με έναν φόρο εκατοντάδων εκατομμυρίων λιρών.

Η σύγχρονη τάση της αποδιάρθρωσης κάθε είδους νομικών περιορισμών του κεφαλαίου – φορολογικών, εργατικών, περιβαλλοντικών – δεν αποτελεί τομή μόνο στο πεδίο της οικονομίας, αλλά εγγράφεται σε ένα ευρύτερο κάδρο αναθεώρησης των βασικών παραδοχών της νεωτερικότητας. Ειδικότερα, στον βωμό των σύγχρονων δομικών μετατοπίσεων, τις οποίες επιτάσσει η κυριαρχία του νεοφιλελεύθερου δόγματος στην οικονομία, θυσιάζεται πρωτίστως η αρχή της αλληλεγγύης, δηλαδή η μία από τις τρεις ιδεολογικές πτυχές της Γαλλικής Επανάστασης. Η αρχή αυτή χαρακτηρίζεται από τη διπλή της όψη, καθώς η πραγμάτωσή της, που συνεπάγεται δικαιώματα για τις ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες, προϋποθέτει απαραίτητα την εκπλήρωση υποχρεώσεων από την πλευρά των πιο ισχυρών. Με άλλα λόγια, κάθε πολίτης πρέπει να είναι ταυτόχρονα οφειλέτης, ανάλογα με τις δυνατότητές του, και δικαιούχος ανάλογα με τις ανάγκες του. Η θεμελιώδης αυτή παραδοχή αμφισβητείται εκ βάθρων τις τελευταίες δεκαετίες, ιδίως από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης και εφεξής, εφόσον η προϊούσα τάση αποδιάρθρωσης του φορολογικού κράτους, σε διεθνές επίπεδο, καθιστά όλο και δυσχερέστερη την άσκηση κοινωνικής πολιτικής.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η εν λόγω τάση αποτυπώθηκε και σε νομικό επίπεδο την τελευταία δεκαπενταετία, οπότε αναθεωρήθηκαν οι βασικές αρχές της ευρωπαϊκής οικονομικής διακυβέρνησης. Σύμφωνα με το δόγμα που κυριάρχησε κατά την περίοδο της πολυκρίσης, η δημοσιονομική ισορροπία των κρατών μελών πρέπει πλέον να διασφαλίζεται μέσω της ενισχυμένης εποπτείας από τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της απαρέγκλιτης εφαρμογής μιας δέσμης κανόνων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η φιλοσοφία αυτού του κανονιστικού πλαισίου, ενώ παρουσιάζεται από τον κυρίαρχο λόγο ως μια προσπάθεια νοικοκυρέματος των εθνικών οικονομιών, χαρακτηρίζεται στην πραγματικότητα από μια σαφή αντίφαση. Από τη μία πλευρά, ρυθμίζονται λεπτομερώς οι δημοσιονομικές υποχρεώσεις των κρατών μελών στο πεδίο των δαπανών, ενώ από την άλλη αφήνεται πλήρως αρρύθμιστο το σκέλος των εσόδων. Συνέπεια αυτής της επιλογής, που δεν είναι ασφαλώς πολιτικά ουδέτερη, αποτελεί η διαρκής συρρίκνωση των φορολογικών εσόδων των κρατών μελών και η συνακόλουθη υποχρέωσή τους να προσαρμόζουν τις δημόσιες δαπάνες, ιδίως όσες διαθέτουν κοινωνικό και αναδιανεμητικό χαρακτήρα, στα μειωμένα έσοδα.

Σε μια συγκυρία κατά την οποία οι κοινωνικές ανισότητες οξύνονται, ενώ συγχρόνως τα δημόσια αγαθά εμπορευματοποιούνται και καθίστανται δυσπρόσιτα για τους περισσότερους, βρίσκεται σε εξέλιξη μια διεθνής συζήτηση, τόσο πολιτική όσο και επιστημονική, για την ανάγκη ανοικοδόμησης του κράτους πρόνοιας μέσω της επιβολής αυξημένων φορολογικών υποχρεώσεων στον μεγάλο πλούτο. Προφανώς ο σχετικός διάλογος δεν θα μπορούσε να διεξάγεται με γνώμονα τα αναλυτικά εργαλεία των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, όταν οι πολιτικές αποφάσεις λαμβάνονταν κατά βάση σε επίπεδο έθνους-κράτους. Στις μέρες μας, συνεπώς, καθίσταται εκ των πραγμάτων αναγκαία η πραγμάτευση των εννοιών της αλληλεγγύης και της αναδιανομής υπό το πρίσμα των σύγχρονων συνθηκών της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Με άλλα λόγια, εφόσον τα πρόσωπα και τα κεφάλαια βρίσκονται σε μια διαρκή διαδικασία κίνησης, το θεσμικό πλαίσιο επιβολής περιορισμών στην ιδιοκτησία μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικό μόνο υπό τον όρο ότι θα βασίζεται σε διεθνείς κανόνες και στη συνεργασία όσο το δυνατόν περισσότερων κρατών.

Στη μελέτη της η Κατερίνα Πέρρου πραγματεύεται το ζήτημα της φορολόγησης των υπερπλούσιων και επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα αν αυτή μπορεί να καταστεί εφικτή μέσω της θεσμοθέτησης ενός διεθνούς κανονιστικού πλαισίου. Η συγγραφέας εκκινεί την ανάλυσή της από την αξιακή βάση του θέματος, καθώς υποστηρίζει ότι το βασικό επιχείρημα υπέρ της επιβολής ενός φόρου στον μεγάλο πλούτο πρέπει να συνδέεται πρωτίστως με τη φορολογική ισότητα και δικαιοσύνη, και όχι με το εισπρακτικό

αποτύτωμα μιας τέτοιας πολιτικής. Σημείο αναφοράς για την Πέρρου αποτελεί το έργο του Gabriel Zucman, ο οποίος, αφού ανάγει τον ακραίο πλούτο (extreme wealth) σε μέτρο φοροδοτικής ικανότητας, προτείνει την επιβολή ενός φόρου που αντιστοιχεί στο 2% επί της περιουσίας κάποιου, εάν αυτή υπερβαίνει ένα ορισμένο κατώφλι. Σε ό,τι αφορά τα προβλήματα που μπορεί να ανακύψουν αναφορικά με την αποτίμηση της συνολικής περιουσίας των υπερπλούσιων, εφόσον αυτή εκτείνεται στις επικράτειες περισσότερων κρατών, η συγγραφέας υποστηρίζει ότι απαιτείται ένας διεθνής συντονισμός, κατά το πρότυπο του ελάχιστου παγκόσμιου φόρου εταιρικών κερδών (Πυλώνας 2). Πριν καταλήξει στο συμπέρασμα της μελέτης, η Πέρρου υπογραμμίζει ότι, στο πλαίσιο λειτουργίας της σύγχρονης διεθνοποιημένης οικονομίας, υφίστανται ανισότητες τόσο μεταξύ των κρατών όσο και εντός των κρατών. Κατά την εκτίμησή της, η φορολόγηση των υπερπλούσιων «μπορεί να αποτυγχάνει ως εργαλείο παγκόσμιας δικαιοσύνης, αλλά μπορεί να στέκεται ως μέτρο εσωτερικής διόρθωσης της προοδευτικότητας».